

TRIZNYA MÁTYÁS ÉS SZŐNYI ZSUZSA LAUDÁCIÓJA

1949-ben egy fiatal magyar házaspárnak — Szőnyi Zsuzsának és Triznya Mátyásnak második nekirugaszkodásra sikerült átlépniük az akkor már igen szigorúan őrzött magyar határt Ausztria felé. (Az első kísérlet a szombathelyi börtönben végződött, ahonnan csodával határos módon sikerült csak kiszabadulniuk.) Az első ausztriai hónapokról, majd a vágyott végcél, Itália elérése után Rómából a fiatalok, de főleg a Szőnyi Zsuzsa által írott levelek, amelyekben Szőnyi Istvánt és feleségét, Bartóky Melindát tájékoztatták sorsukról, az egyik legmegrendítőbb és ugyanakkor legfelemelőbb irodalmi dokumentuma az újkori magyar emigrációnak. Vidámak, sőt pajkosak ezek a levelek, hiszen tudták, hogy minden sorukat a titkosrendőrség olvassa el először, nem beszélhetnek tehát szegénységről, kilátástalanságról, súlyos betegségekről sem, mégis nem színlelt, hanem valódi boldogság és öröm sugárzik belőlük, mert módjuk nyílt, hogy magyarok maradhassanak, igaz, hogy Rómában. Bölcsészek voltak, Triznya Mátyás festő is, a háború kelles közepén szerettek egymásba és házasodtak össze, a nyílas uralom alatt halált megvető bátorsággal mentettek még a kivégzésre váró üldözöttek közül is sokakat a Szőnyi István által tökéletesre hamisított áldokumentumok segítségével, egész családi és kulturális hátterük a magyar irodalom és művészet legfontosabb és legnemesebb hagyományaihoz kapcsolták őket, tehát ahhoz, hogy magyarok, de szabadok is maradassanak, az örök városba kellett be- illetve hazaköltözniük. (Seneca és Plinius óta vallották távoli provinciák vagy országok lakói, hogy kinek-kinek saját hazája mellett van egy közös is, azaz Róma. Mindenki ismeri Lászlai János humanista főpap és költő, gyulafehérvári kanonok római sírfeliratát: Róma mindnyájunk közös hazája...) Triznya Mátyás Vittorio De Sica mester *Csoda Milánóban* című filmjének, e ma már kultikus jelentőségű alkotásnak volt a trükk mestere, megtanította repülni a szereplőket, majd az olasz rádiónál dolgozott sokáig. Festőként először 1955-ben állított ki Rómában, majd több más olasz város neves galériáiban, azután többek között Párizsban, Heidelbergben, Brüsszelben, Bernben mutatthatta be alkotásait, főleg akvarelljeit. 1977-ben nyerte el a Dante Társaság nagy aranyérmét. Közben Zsuzsával együtt megszervezték és folyamatosan fenntartották a római magyarok Triznya-kocsma néven elhíresült szalonját, amely az emigráció és a Rómába látogató magyar szellemi kiválóságok legfontosabb találkozóhelyévé és szellemi műhelyévé változott. Magyarországra nagyon sokáig nem engedték be a házaspárt. 1984-ben a budapesti Olasz Intézetben, 1987-ben pedig Zebegényben ren-

dezett kiállításán találkozhattak vele végre a hazai rajongók és műbarátok. Feleségével együtt 1988-ban vehette át Budapesten Hubay Miklóstól a magyar PEN Club Ady-émlékplakettjét. A festő 1991. október 18-án hunyt el Rómában, a lakásukhoz közeli ókeresztény San Saba templomban búcsúztatták, de Zebegényben temették el. Az életművéért adományozott posztumusz Pro Cultura Hungarica díjat özvegy vette át 1992-ben, Rómában.

Szőnyi Zsuzsa tulajdonképpen már levélíróként is — az egyelőre még csak részben kiadott családi levelezés tanúbizonysága szerint — valódi íróvá vagy emlékiratíróvá fejlődött. Miközben férje halála után sem adta fel a Triznya-kocsma működtetését, még legközelebbi barátai sem sejtették a Rónay György által „aventinusi tündérnek” nevezett házasszonyról, hogy folyamatosan naplót vezet. Azonban sorra kezdtek megjelenni emlékiratai és forráskiadványai, legelőször 1999-ben *A Triznya-kocsma*, majd folytatása a *Római terasz*, és a Máraival, illetve Cs. Szabó Lászlóval folytatott levelezése. Megjegyzendő, hogy nem elhanyagolható szerepet játszott a végül az egész világra kiterjedő Máraikultusz olaszországi beindításában is. Rengeteget tett az 1956-os olaszországi magyar menekültekért, illetve Békés Gellért nagyszerű folyóiratának, a római *Katolikus Szemlének* is ő volt az olvasószerkesztője. Szalonjának vendége volt — hogy csak néhány nevet emeljek ki — Kerényi Károly, Pilszky János, Szilágyi János György, Szabó Zoltán, Cs. Szabó László, Szabó Ferenc (a tudós jezsuita filozófus, költő és műfordító, aki talán a legmaradandóbban örökölte meg egy versében Triznya képeinek a szellemét), vagy Klaniczay Tibor, Fitz Jenő, Erdélyi Zsuzsanna, Györffy György, Kállay Kristóf, Sárközy Mátyás, de óráig folytathatnám a felsorolást. Neki köszönhető, hogy a rendszerváltoztatás előtt a Rómába látogató magyar tudósok, művészek és egyetemisták nemcsak a gyanakvás légkörétől megmérgezett Római Magyar Akadémián, hanem egy valódi, meleg otthonban és körben is találkozhattak egymással és az egyébként elérhetetlen, vagy megközelíthetetlen nyugat-európai és amerikai magyar emigráció legkiválóbb képviselőivel. Rengeteg, egyébként üldözött és tiltott könyv is az ő révén kerülhetett be Magyarországra. Szeretet, emlékezet, figyelem és derű: ezen, önmagukban sem túl gyakori, együttesen pedig a lehető legritkábban tapasztalható lelki és szellemi erények jellemzik Szőnyi Zsuzsát; nem csoda, hogy matematika professzortól régészig, operaénekesnőtől államtitkárig, pápai nunciustól doktoranduszig annyi vendégét tudta a semmi másához nem hasonlítható kettősséggel megajándékozni: Rómában vagy, mégis otthon!

Dolgozott többek között az olasz rádió magyar nyelvű adásában, majd pedig hosszú ideig a Vatikáni Rádió magyar szekciójában. Az utóbbi években — mivel Budán is szerzett lakást, természetesen terasszal — sokat ingázott Róma és Budapest között, és így már tulajdonképpen két Triznya-kocsma létezett és működött. Ma már csak a budai: tavaly ugyanis úgy döntött, hogy végleg hazaköltözik. Egy húszévest megszegyenítő energiával járta és járja be az országot, hogy az általa hazahozott és a zebegényi múzeumnak ajándékozott páratlan Szőnyi-képeket megismertesse a magyar közönséggel. Sikerült megszerveznie férje nagy emlékkiállítását is Szentendrén, ahol lát-

ható volt az egész, sok országba szétszóródott gyönyörű anyag. Nemsokára megjelenik a családi levelezés második hatalmas kötete is, és várjuk a *Római terasz* folytatását, meg még ki tudja, hány rejtett kincs napvilágra hozatalát. Magyar örökségünkbe beletartozik Róma is; és e római provinciának helytartója Szőnyi Zsuzsa.

Budapest, 2011. június 16.

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

(Elhangzott a Magyar Örökség-díj átadásán)